

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

”Här finns det inga barn i behov av stöd”

- förskollärares syn på specialpedagogik och hur den tillämpas i praktiken

Namn:

Rebecca Andersson

Camilla Alfredsson

Program: Förskolläraryrket

Uppsats/Examensarbete: 15 hp
Kurs: LÖXA1G
Nivå: Grundnivå
Termin/år: VT/2018
Handledare: Gunilla Westman Andersson
Examinator: Agneta Simeonsdotter
Kod: VT18-2920-005-LÖXA1G

Nyckelord: Specialpedagogik, Barn i behov av stöd, Förskola, KoRP

Abstract

I läroplanen står det som mål att i förskolan ska de barn som är i behov av stöd få den stöttning de är i behov av. Syftet med den här studien är att undersöka vilken erfarenhet förskollärare har av specialpedagogik och hur specialpedagogik tillämpas i verksamheten samt hur samarbetet ser ut mellan förskollärare och specialpedagog. Frågeställningarna bestod av; 1) Hur förhåller sig förskollärarna till specialpedagogik? 2) Hur tillämpas specialpedagogik i verksamheten? 3) Hur ser samarbetet ut med specialpedagog? Studien utgår från en kvalitativ metod, i form av intervjuer som spelades in. Intervjufrågorna utgick från frågeställningarna och fyra förskollärare intervjuades. De teoretiska utgångspunkterna som används i studien är det kommunikativa relationsinriktade perspektivet (KoRP) samt det relationella perspektivet. Studien genomsyras av följande begrepp; miljö, delaktighet och empati. Resultat som framkom i studien kring förskollärares syn på delaktighet var, att alla barn får möjlighet till att delta i verksamheten utifrån sina egna förutsättningar och behov. Förskollärarna ansåg även att det var för lite kunskap kring ämnet specialpedagogik, där det också framkom att bilden av specialpedagogik hade ändrats under det aktiva yrkeslivet. Specialpedagogik uppfattades även vara direkt kopplat till enbart diagnoser. Det fanns en skillnad i behovet av resurs, i form av specialpedagog. Två av förskollärarna har ett samarbete med en specialpedagog medan två andra förskollärare ansåg att behovet inte fanns. Här nämndes även pengar som en viktig faktor.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Förord

Vi vill rikta vår yttersta tacksamhet till de förskollärare som har deltagit i vår studie och därmed genom deras erfarenheter gjorde den här studien möjlig att genomföra. Vi vill även tacka vår handledare Gunilla Westman Andersson för sina snabba svar på våra frågor, hennes uppriktiga respons och hennes engagemang kring vårt examensarbete och ämnet specialpedagogik.

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

1 Inledning.....	1
1.1 Syfte och frågeställningar	1
1.2 Frågeställningar.....	1
2 Litteraturgenomgång	2
2.1 Specialpedagogik, då och nu.....	2
2.2 Specialpedagogikens olika synsätt.....	2
2.3 Specialpedagogikens olika delar	3
3 Teoretiska utgångspunkter	4
3.1 KoRP - kommunikativa relationsinriktade perspektivet.....	4
3.2 Relationella perspektivet.	5
3.3 Delaktighet.....	6
3.4 Miljö	6
3.5 Empati.....	7
4 Metod och genomförande	8
4.1 Vald metod.....	8
4.2 Urval	8
4.3 Intervjuer.....	9
4.4 Datainsamling.....	9
4.5 Analysmodell.....	10
4.6 Validitet och reliabilitet	10
4.7 Generaliserbarhet	11
4.8 Etiska överväganden	11
5 Resultatredovisning	11
5.1 Förskollärare Elsa.....	11
5.1.1 Miljö och delaktighet	12
5.1.2 Specialpedagogik i praktiken	12
5.1.3 Specialpedagogiska resurser	13
5.2 Förskollärare Monica.....	14
5.2.1 Miljö och delaktighet	14

5.2.2 Specialpedagogik i praktiken	14
5.2.3 Specialpedagogiska resurser	15
5.3 Förskollärare Ebba	16
5.3.1 Miljö och delaktighet	16
5.3.2 Specialpedagogik i praktiken	16
5.3.3 Specialpedagogiska resurser	17
5.4 Förskollärare Jonas	17
5.4.1 Miljö och delaktighet	17
5.4.2 Specialpedagogik i praktiken	18
5.4.3 Specialpedagogiska resurser	18
6 Sammanfattade analys av resultatredovisningen	19
6.1 Miljö och delaktighet	19
6.2 Specialpedagogik i praktiken	19
6.3 Specialpedagogiska resurser	19
7 Diskussion	19
7.1 Metoddiskussion	20
7.2 Resultatdiskussion	20
7.2.1 Miljö och delaktighet	20
7.2.2 Specialpedagogik i praktiken	21
7.2.3 Specialpedagogiska resurser	23
7.3 Slutsats och fortsatt forskning	24
8 Referenslista	25
9 Bilagor	28
Bilaga 1	28
Bilaga 2	28
Bilaga 3	29

1 Inledning

Studien riktar sitt fokus till vilket förhållningssätt förskollärarna har till specialpedagogik, hur specialpedagogiken hanteras i förskolan, om barn som är i behov av stöd får det stödet de har rätt till utifrån styrdokumentet, samt hur samarbetet ser ut mellan förskollärare och specialpedagog. Tanken med studien var att få syn på vad förskollärarna värdesätter för egenskaper hos sig själva och vad de anser är nödvändigt i arbetet med barn i behov av stöd. I läroplanen för förskolan står det att förskolan ska ”samarbeta för att erbjuda en god miljö för utveckling, lek och lärande och särskilt uppmärksamma och hjälpa de barn som av olika skäl behöver stöd i sin utveckling,” (Skolverket 2016a, s.11). Vidare säger läroplanen att förskolan ska: ”ge stimulans och särskilt stöd till de barn som befinner sig i svårigheter av olika slag,” (Skolverket 2016a, s.11). Detta innebär i praktiken att förskollärarna ser till att det finns material för alla barn i verksamheten samt att miljön gynnar alla. Förskollärarna ger möjlighet till alla barn att delta, aktiviteterna ska anpassas efter alla och deras förutsättningar. Genom att ställa frågor till förskollärare som är aktiva i yrket, förväntas svar på frågor såsom, om förskollärarna arbetar på ett sätt som inkluderar alla barn i verksamheten? Var ligger fokuset och vad är det som utgör att ett barn är i behov av stöd? För att få svar på frågorna, valdes att intervjua fyra olika förskollärare på två olika verksamheter, för att på så sätt få en bredare bild av hur yrkesaktiva förskollärare förhåller sig till specialpedagogik. Målet för studien är att undersöka och uppmärksamma ämnet specialpedagogik genom att ta reda på hur personalens förhållningssätt ser ut inom specialpedagogik. Arbetas det med specialpedagogik i den utsträckning som läroplanen strävar efter. I studien används båda benämningarna förskollärare och pedagog. I förskolan kan det arbeta både barnskötare, förskollärare samt utbildad personal, vilket innebär att när begreppet pedagog används, kan det vara samtliga yrkeskategorier. Samtliga intervjudeltagare är dock förskollärare men det går inte att utesluta att olika yrkeskategorier finns i förskolor. Därför används de två benämningarna i texten.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med den här studien är att undersöka vilka erfarenhet och förhållningssätt förskollärare har av specialpedagogik och hur specialpedagogik tillämpas i verksamheten, samt att undersöka hur samarbetet ser ut mellan förskolan och specialpedagog.

1.2 Frågeställningar

- Hur förhåller sig förskollärarna till specialpedagogik?
- Hur tillämpas specialpedagogik i verksamheten?
- Hur ser samarbetet ut med specialpedagog?

2 Litteraturgenomgång

I det här avsnittet följer en beskrivning av hur specialpedagogiken såg ut förr i skolan och hur den ser ut i dagens skola. Vidare beskrivs även olika synsätt som kan råda inom specialpedagogik samt olika delar av dess innehåll.

2.1 Specialpedagogik, då och nu

Asp-Onsjö (2014) beskriver den tidigare forskningen inom specialpedagogik. Från år 1842 till år 1900, gick större delen av alla barn i en och samma skola i Sverige. Vidare efter folkskolan påbörjade enbart några individer i något som kallades realskolan och en ännu mindre grupp fortsatte i gymnasiet. År 1940 var det väldigt få barn som fick påbörja skolgången i gymnasiet. Många barn valde att avsluta sin skolgång efter de hade gått klart i folkskolan, vilket resulterade i att de barn som fortsatt skolgången upp till gymnasiet eller realskolan blev placerade i grupper som var väldigt homogena. Enligt de pedagoger som arbetade då, var barn i behov av stöd inte aktuellt. Därmed valde verksamheten att inte ta in resurser i form av specialpedagoger. Det här arbetssättet ansågs göra pedagogernas arbete lättare, eftersom de fick arbeta likvärdigt med alla barn (s.379). Vidare skriver författaren att barnens sociala samspel kopplades ihop med hur de presterade i skolan. År 1960 uppstod idén kring ”en skola för alla” som innefattar att varje barn hade större möjlighet att påverka sina egna studier, genom aktiva val av kurser. Genom att barnen fick påverka sin skolgång, så blev klasserna mer blandade. Med blandad klass menas det att barnen har olika erfarenheter och egenskaper med sig. Det är först vid år 1960 som specialpedagogiken blev en viktig aspekt av verksamheten. Specialpedagogiken behövdes för att kunna möta varje barn, utifrån barnets förutsättningar. År 1970 visade statistik att 30 procent av barnen fick möjlighet till specialundervisning under den tiden de gick i skolan. Möjligheten till diverse specialklasser fanns tillgängligt, specialklasserna benämndes olika och hade olika fokus, exempelvis läs och skrivsvårigheter. År 1970 var även det året som statistiken inte följdes upp, vilket gjorde att det inte sågs som att det fick någon framgång och det visade sig även krävas mycket pengar. Senare i tiden skulle det visa sig att en skola för alla barn var svåruppnått (Asp-Onsjö, 2014, s. 380-381). Vidare skriver Asp-Onsjö (2014) att det år 1970-1980 var det ideologiska synsättet det som dominerade, vilket innefattade barnens rättigheter att tillhöra samma gemenskap. Alla barn oavsett livsvärld skulle ges samma möjligheter i den sociala praktiken. Att ge barnen det, var att ge de en demokratisk rättighet. En skola för alla kan också kopplas ihop med den lag som råder om att varje barn ska ges samma rättigheter och möjligheter under sin skolgång. Skolgången ska också rymma samma goda kvalitet och innehåll för alla (s.381-382). I nuvarande skola ska det finnas antingen en specialpedagog eller speciallärare där deras huvudsakliga fokus ska vara att arbeta med barn i behov av stöd. Tanken är att specialpedagog och speciallärare i dialog med övriga arbetslag ska sträva efter ge möjlighet till att ta emot barn i skolan (Asp-Onsjö, 2014, s. 389).

2.2 Specialpedagogikens olika synsätt

Lutz (2013) konstaterar att forskning inom specialpedagogik i Sverige finns i begränsad utsträckning. De tidigare studierna som finns att ta del av har tidigare utgått från ett psykologisk-pedagogisk synsätt. Specialpedagogisk forskning i förhållande till den pedagogiska världen domineras av två perspektiv, det kompensatoriska perspektivet och det demokratiska perspektivet. Det kompensatoriska perspektivet bygger på att barnen som är i behov av särskilt stöd ska klara av en viss nivå. Målen utgår från strävansmål som finns i läroplanen som gör att det blir en holistisk syn på hur barnen utvecklas. Det demokratiska perspektivets fokus ligger på att se bort från normer som råder i samhället och se till att göra en större variation. I perspektivet framstår det att svårigheterna uppstår i mötet med miljön snarare än att svårigheter finns hos individen. Skulle svårigheter kvarstå så ändras miljön så att det blir anpassningsbart efter barnen. Tidigare har

forskningen även fokuserat mer på individen och dess svagheter, vilket har resulterat i att barn sätts i kategorier. År 1990 stod forskning nästan helt still kring specialpedagogik i förhållande till det pedagogiska. Fokuset kring barns svårigheter forskades utifrån bland annat psykologi och socialt perspektiv. I Sverige har forskning kring specialpedagogik dominerat i grundskola jämfört med Norge där forskningen fokuserat mer på förskola. En anledning till detta, skulle kunna vara att det finns mer forskning kring förskolan i Norge på grund av hur deras organisation är uppbyggd och det pedagogiska ansvaret är fördelat på ett annorlunda sätt jämfört med Sverige. Den som har pedagogiskt ansvar är också den som bestämmer hur verksamheten ska se ut, förskollärare i Norge har större talan i vad som ska finnas med i verksamheten (Lutz, 2013, s.109,110).

2.3 Specialpedagogikens olika delar

Asp -Onsjö (2014) beskriver att specialpedagogik är ett verktyg som kan användas när och om den ursprungliga pedagogiken inte är tillräcklig, hon menar även på att verksamhetens utformning har en stor betydelse för huruvida barnet är i behov särskilt stöd. Det eftersom barnet kan uppvisa behov av särskilt stöd i en situation men inte i en annan (Asp-Onsjö, 2014, s.381). Enligt Lutz (2013) har vi i Sverige en relationell syn inom specialpedagogiken, där fokuset ligger på att alla ska vara delaktiga. I den relationella synen tror man även att det är i mötet med miljön som svårigheter uppstår hos barn (Lutz, 2013, s.8). Inom begreppet specialpedagogik finns det olika perspektiv och förhållningssätt. Specialpedagogiken bygger på forskning och vetenskap där fokus är på hur verksamheter byggs upp. Begreppet kopplas till samhällets synsätt på individer i behov av stöd och hur de framställs i samhället. Beroende på hur de framställs, så ser stödet i samhället olika ut. Det beror även på vilken kunskap som finns hos människorna i omgivningen (Jakobsson & Nilsson, 2011, s.23). Forskning i specialpedagogik handlar om människan som individ i olika situationer och miljöer, med individens rätt att samtala, delta och utvecklas. Det här sker i förhållande till samhällets och skolans möjliga resurser. Specialpedagogiken innefattar olika perspektiv så som individperspektiv, systemperspektiv och vetenskapliga perspektiv. Det visar sig sedan i något av perspektiven för att avgöra vilket stöd som lämpas bäst för individen i situationen (Jakobsson & Nilsson, 2011, s.15).

Lutz (2013) tar upp kritik mot några av de tidigare studierna som gjorts kring ämnet specialpedagogik i förskolan. Han menar på att i forskningen som gjorts så har det uppstått ett perspektiv som fokuserar på huruvida någon eller något är normalt eller lagom. I perspektivet ryms vad som anses vara lagom så som att barnet ska vara lagom oberoende eller starkt. Barnet ska då även utifrån begreppet lagom ha förmågan att anpassa sig efter den norm som råder inom det begreppet. Det som gör det svårt med normalitet är att beroende på situationen så anses olika beteenden vara lagom (Lutz, 2013, s.114-115). I Sverige är det relativt ovanligt med förskolor som har inriktning specialförskola, även om det i barngruppen finns barn i behov av stöd. De pedagoger som arbetar i verksamheten ska se till att varje barn får de stöd som behövs utifrån verksamhetens dagliga aktiviteter och omsorg. Barn i behov av stöd, kan få särskilt stöd om kommunen anser det, det stödet som ges då är i form av samtal med psykolog eller i dialog med en specialpedagog. Det som avgör ifall ett barn får stöd från en specialpedagog är grundat i barnets möjlighet till att kunna fokusera. Barnen genomgår olika tester hos en professionell person som inte är involverad i förskolans verksamhet. Testerna utgår från normer om hur det generellt ser ut hos barn i en viss ålder. Anledningen till att barnet får genomgå de tester är ifall vårdnadshavarna eller pedagogerna anser att en utredning är aktuell (Sandberg, 2010, s. 44).

Termen ”barn i behov av stöd” utgörs från många faktorer, en sådan faktor är diagnoser. I Sverige anses termen utgöra barn som har svårigheter i sin barndom. Vilket betyder att svårigheter kan

uppstå i samspel med miljön men även att miljön inte är tillräcklig i förskolan, utan det kan behövas något mer än det som erbjuds i verksamheten. Socialstyrelsen fokuserar på att varje barn någon gång under sin barndom kan behöva stöd i någon svårighet som uppstått, men de menar även på att ibland är svårigheterna bara under en kort period. Barn i behov av stöd, i Sverige definieras utifrån hur självständiga de är i olika sammanhang och miljöer. Barnen läggs också in i fack beroende på om de har någon funktionsnedsättning. Funktionsnedsättningen kan vara allt ifrån att barnet är dövt, blind eller svårigheter med språket. Eftersom barn i behov av stöd läggs i de här facken, gör det att barn som kanske enligt vårdnadshavare eller pedagoger anser vara i behov av stöd inte ses som funktionsnedsatta av socialstyrelsen (Sandberg, 2010, s. 45). I en studie som genomförts av Lillqvist och Granlund, visar studien att den grupp med barn som var i behov av stöd inte hade fått någon diagnos (Refererad i Sandberg, 2010, s.45). Genom studien som Sandberg (2010) genomfört så uppstod det två perspektiv i relation till barn i behov av stöd, dock var det ett perspektiv som dominerade hos pedagogerna i förskola, vilket var barnperspektiv. Pedagogerna på förskolor ansåg att barn som var i behov av stöd, var sådana barn som var utanför normen av vad som ansågs vara de vanligaste egenskaperna hos ett barn. När det resultatet framträdde var det fokus på hur ett barn hanterade situationer i samspel med miljön, alltså att det sociala samspelet måste relateras till förskolans miljö. De faktorer som avgjorde huruvida pedagogerna ansåg att ett barn var i behov av stöd var hur individen fungerade socialt och i sitt sammanhang. Det blir alltså ett funktionsperspektiv, vilket innebär att barn i behov av stöd definieras utifrån hur individen samspelar och fungerar i den vardagliga verksamheten. Genom studien visade sig det även att de pedagoger som ansåg att det fanns en större andel barn i behov av stöd i sin verksamhet, ansåg även att deras verksamhet och den miljön som barnen befann sig i inte hade några brister. Samma förskolor hade även färre pedagoger på plats. Det kan även ses som att förskolan i sig behöver få stöd men även att pedagogerna får ett stöd i hur de ska arbeta och stötta barnen. Får pedagogerna ett bra stöd i hur de ska arbeta, kan de alltså välja att utveckla sitt arbete i hur de gör alla barn delaktiga i samtliga aktiviteter, istället för att försöka hitta aktiviteter som passar varje enskilt barn (s.54-55).

3 Teoretiska utgångspunkter

Här beskrivs de teoretiska utgångspunkter som är relevanta för studien och specialpedagogiken. Det kommunikativa relationsinriktade perspektivet och det relationella perspektivet är de teorier som genomsyrar arbetet, följt av begreppen delaktighet, miljö och empati.

3.1 KoRP - kommunikativa relationsinriktade perspektivet

Den studien som KoRP grundades i, utgick ifrån skolans värld och den sociala delen av skolan. Huvudsakligen var studien till för att se hur pedagogernas förhållningssätt gentemot barn i behov av stöd visade sig. I studien jämfördes det arbetet som pågick i verksamheten i relation till de samtal som specialpedagogerna och pedagogerna haft tillsammans. Forskaren ville undersöka huruvida undervisningen gick att påverka till det bättre genom enbart samtal och handledning med en specialpedagog (Ahlberg, 2013, s.115). KoRP visar även på att delaktighet är en viktig del av verksamheten för alla barn. Genom studien som genomförts har det visat sig att det är av stor betydelse hur och vart barnet befinner sig vid lärledda aktiviteter. De olika positionerna var bredvid, i och mellan. Den avgörande faktorn för hur barnet valde att befinna sig, var vilket stöd barnet fick av pedagogen, som kunde hjälpa till med upplägget i aktiviteten och därmed påverka barnets placering. En stor del var även hur barnet bemötte andra men också till vilken del det fanns möjlighet till samspel (Ahlberg, 2013, s.137). Vidare skriver Ahlberg (2013) att KoRP är ett specialpedagogiskt perspektiv som är framtaget genom empiriska studier som har utförts i olika skolfakulteter. Fokus ligger på kunskap, inkludering och sociala förhållanden för att se hur det praktiseras av pedagogerna (s.113). I relation till KoRP finns det två olika sorters delaktighet. Det

ena kallas social delaktighet vilket innebär att barnen själva måste skapa den delaktigheten mellan varandra, eftersom pedagogerna inte alltid är närvarande vid sådana här tillfällen. Det kan exempelvis handla om den fria leken. Sedan finns det den pedagogiska delaktigheten, vilken innefattar lärarstyrda aktiviteter där barnen samspelar genom olika uppgifter (Ahlberg, 2013, s.136). KoRP är till för alla barn men särskilt utformat för barn i behov av stöd. Det pedagogerna fokuserar på genom KoRP är huruvida miljön samspelar med barnen på ett bra sätt, för att genom detta kunna ge så bra möjligheter till lärande för varje barn. (Ahlberg, 2013, s.144- 145).

Perspektivet KoRP utgår både från skolan och barnet, fokuset ligger på den organisation som skolan är men även som institution. När studien genomfördes fokuserades det på barnets utveckling och den kunskap som skolan ger möjlighet till, men även hur delaktig barnet blir i verksamheten. Forskaren Ann Ahlberg utforskade vad för typ av situationer eller svårigheter som kunde uppstå i verksamheten och den sociala delen av skolan. Ingången i studien var att se hur kommunikationen, det sociala och språket vävdes samman till praktiken i skolan. Det framkommer att ett lärande uppstår i relation mellan barnet och miljön, alltså att kunskap inte är en personlig egenskap som finns hos ett barn, utan att det uppstår och kommer till först i samspel mellan barnet och situationen, samt den miljön som individen befinner sig i (Citerad i Jakobsson & Nilsson, 2011, s. 34-35).

3.2 Relationella perspektivet.

Relationella perspektivet härstammar från forskning kring funktionsnedsättning och kom till Sverige runt 1960 talet. Det relationella perspektivet är motsatsen till essentialismen. Inom essentialismen ansågs funktionsnedsättningar som ett persondrag hos barnet, medan inom det relationella perspektivet anses det att svårigheter uppstår i mötet med miljön. Alltså ligger fokus på social tillhörighet och samspel mellan barn (Ahlberg, 2013, s. 48). Perspektivet innefattar individen samt individen i miljön. Inom det relationella perspektivet så är det fokus på vilken inverkan specialpedagogik ur ett samhällsperspektiv har på individer. De centrala begreppen är normalitet, olikheter samt uppdelning av grupper (Jakobsson & Nilsson, 2011, s. 33). I studien används det relationella perspektivet för att få syn på hur förskollärarna förhåller sig till barnet i förhållande till specialpedagogik. Eftersom det finns flera olika perspektiv inom specialpedagogik, menar Jakobsson och Nilsson (2011) att beroende på vilket perspektiv som tas i utgångspunkt blir resultatet olika i verksamheten, exempelvis om det relationella perspektivet jämförs med det punktuella perspektivet. Det punktuella perspektivet innebär kortfattat att barnen ses som ett problem och blir begränsad i sin utveckling. Medan i det relationella perspektivet så finns det inga begränsningar hos barn (Jakobsson & Nilsson, 2011, s.33,34,254). Inom forskning kring det pedagogiska blev det tydligare inom det relationella perspektivet att svårigheter hos barn inte var på grund av barnet som individ utan mer i den miljön som barnet lever i (Lutz, 2013, s.25). I det relationella perspektivet ligger fokuset på vad som sker vid interaktion mellan individer, genom att fokuset ligger kring möten så blir pedagogen uppmärksam och kan därefter bidra till hur barnen lär (Jakobsson & Nilsson, 2011, s.254). Inom det relationella perspektivet utgår pedagogen från att barnen är tillmötesgående. Som pedagog bör det finnas möjlighet att kunna vara flexibel mellan sitt eget synsätt och barnets. Det som skiljer det relationella perspektivet från ett punktuellt perspektiv är att pedagogen är mer engagerad till barnet som individ, medan i det punktuella ligger fokuset på vad eleven kan åstadkomma snarare än vem det är som åstadkommer det (Palla, 2011, s.36).

3.3 Delaktighet

Delaktighet innebär att varje barn har samma rätt att delta och att de faktiskt kan göra det tillsammans med de andra barnen, efter sina villkor (Jakobsson & Nilsson, 2011, s.13-14). I studien tas delaktighet i uttryck eftersom syftet är att se hur förskollärarna arbetar för att få varje barn delaktigt oavsett behov. Begreppen delaktighet och inkludering kopplas ihop. Inkludering benämns som ett sätt att lägga fokus på hur den omgivande miljön kan regleras till de olika människorna som befinner sig i den istället för att individen ska anpassa sig själv. Delaktighet kopplas även till inkludering genom att personalen ser till alla individers förutsättningar för delaktighet (Lutz, 2013, s.39). I förskolan kan barnen delas in i stora eller mindre grupper beroende på hur aktiviteten ska se ut. Det framgår att i mindre grupper är det lättare att uppmärksamma varje barn, låta barnen få inflytande och att deras röster blir hörda. Genom att ha mindre grupper blir även kvalitén på lärandet högre eftersom pedagogerna kan interagera med barnen en och en. Större grupper fungerar bättre vid demokratiska beslut. Forskning har visat att när vuxna befinner sig i ett rum med en stor barngrupp så tar vuxen perspektivet över och barnperspektivet hamnar i skymundan (Engdahl & Ärlemalm-Hagsér, 2015, s.82).

Begreppet delaktighet har oftast en positiv klang till sig, till största delen är det ingen som riktigt reflekterar över vad det betyder. Beroende på situationen så används begreppet på diverse sätt. Forskare har studerat begreppet utifrån hur det används, vissa studerar det i relation mellan barn och barn. Studeras det i det sammanhanget benämns det som delaktighet i sociala samspel. Andra studerar begreppet utifrån hur delaktig barn är i de beslut som tas i verksamheten samt hur mycket inflytande barnen har. När det studeras utifrån vilket inflytande barnen har, kallas det för politisk delaktighet. Dolk (2013) beskriver även att hon studerat begreppet utifrån vilka maktpositioner som råder i förskolan, som oftast sker mellan en pedagog och ett barn. Delaktighet studeras utifrån att det är pedagogen som har makten och därmed ska delge den makten till barnen. Däremot studerar författaren också hur maktpositioner sker mellan barn och barn och vilket tillvägagångssätt barnen använder för att få makt. Begreppet definieras som möjligheten till att vara delaktig i verksamheten, kunna samspela och bygga umgängeskrets med andra samt vara med och påverka verksamheten. Genom att undersöka begreppet får författaren syn på vad som krävs, vilka regler som råder i verksamheten och vem som får ha inflytande i verksamheten (Dolk, 2013, s.32-33).

3.4 Miljö

Miljön kan definieras både som subjektiv och objektiv. Genom den subjektiva miljön är det främst hur barnen får erfarenheter i miljön medan den objektiva miljön är den fysiska. När det talas om den pedagogiska miljön nämns oftast hur materialet ser ut, interaktion mellan barn och barn, barn och vuxen samt den stämning som råder i gruppen. Det talas även om hur pedagogerna valt att bygga upp den miljön barnen befinner sig i (Engdahl & Ärlemalm-Hagsér, 2015, s.62). Miljön kan begränsa barnet beroende på barnets förutsättningar. Det kan till exempel handla om hur avdelningen ser ut och vad som finns tillgängligt i form av material. Alla de nämnda faktorerna har en betydelse för att alla barn ska kunna delta i verksamheten på lika villkor (Jakobsson & Nilsson, 2011, s.255). Barngruppens formatering, hur barnen blir uppdelade i grupper samt hur många pedagoger som finns tillgängliga är en viktig faktor för att verksamheten ska fungera och hålla god kvalitet (Sheridan & Pramling Samuelsson, 2016, s.19). Miljön i förskolan strävar efter att ordna miljöer som inte speglar hemmet utan ser till barnets olika förutsättningar (Engdahl & Ärlemalm-Hagsér, 2015, s. 61). Den fysiska miljön innebär det material som finns tillgängligt. Lokalerna och dess tillgänglighet utgör möjligheter för barns lärande men kan även vara hämmande. Den sociala miljön innefattar klimatet på verksamheten och vilket förhållningssätt pedagogerna har till olikheter. För att inte barnen ska falla så bör miljön vara så gemensam och stöttande som möjligt, så att

barnen inte känner sig misslyckade när de är i förskolan eller skolan. Barnen ska främst uppleva sin tillvaro på förskolan som något positivt och roligt att vilja komma till (Berhanu & Gustafsson, 2009, s.91-92).

Pramling Samuelsson & Sheridan (2006) belyser den pedagogiska miljön som någonting som ska vara likt en inspirationskälla för barnen. Det innebär att barnen här ska få en möjlighet till nya upptäckter, genom att själva kunna vara med och påverka hur miljöns utformning och innehåll ska se ut. Där ska pedagogerna tillsammans med barnen utgå från barnens intressen och erfarenheter. Vidare menar författarna att barnens kunskap och lärande kommer fram enklare beroende på hur den pedagogiska miljön ser ut. Det här beroende på att den miljön barnen vistas i under dagen utsänder signaler för vad man kan leka och upptäcka där. Därmed bör en miljö i förskolan vara utformad på ett lustfyllt och kreativt sätt, efter varje barns olika förutsättningar för utveckling (s. 89). Den fysiska miljön på förskolan bör innefatta olika delar, dels för att barnen ska ha möjlighet till att välja men också för att de ska utvecklas inom olika områden. En sådan typ av miljö kan innehålla allt ifrån olika lekstationer till en ateljé, men en bra pedagogisk miljö bör även ha rum eller vrår där barn kan få gå iväg och varva ner. Materialet som finns på avdelningen kan vara avgörande för hur nyfikna barnen blir till att leka och utforska, därför menar författarna att materialet bör vara lättillgängligt, inspirerande och varierande (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2006, s. 90).

Pramling Samuelsson & Sheridan (2006) belyser en viktig faktor kring huruvida barn får möjlighet till att påverka sin tillvaro i förskolan, samt att det här är något som barn bör få möjlighet till då de vistas på förskolan under många timmar på dagen. Därigenom bör barnen alltså få en möjlighet till att ta egna ställningstaganden kring vad som ska vara med i verksamheten inom vissa ramar. Detta för att på så sätt kunna påverka sitt eget innehåll i verksamheten, för att vidare kunna skapa så bra och lustfyllda miljöer som möjligt (s. 93). Vidare belyser författarna att miljön inte bara innebär vad för leksaker som finns tillgängliga utan också de dagliga rutinerna som ingår under en dag i förskolan. Det kan exempelvis innefatta matsituationen, vila, lek och kommunikation, men även kunna ha utrymme och plats för de spontana tillfällena som ofta dyker upp. Det här för att barnen ska känna en trygghet under tiden de vistas på förskolan (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2006, s. 94).

3.5 Empati

Empati definieras enligt Kinge (2015) olika beroende på vilken situation individer befinner sig i. Empati är en viktig del i samspel med andra människor, som innebär en förmåga att kunna sätta sig in i en annan människas känslor och försöka ta deras perspektiv (Kinge, 2015, s.50). Förskollärares handlingar behöver börja med att förstå barns inre behov och förutsättningar, istället för att fokusera på hur barnet beter sig i olika situationer, samt barnets olika förmågor. Det vill säga för att förstå ett barn och dess behov, krävs det att barnet ses utifrån miljön och den rådande situationen. I förskolan behöver pedagogerna arbeta professionellt och som ett stöd till barnet utan att påverkas av egna värderingar och föreställningar. Som pedagog är det därför viktigt att tänka på att barnet är i fokus, samt att pedagogerna strävar efter att få barnet självständigt (Kinge, 2000, s. 31,39). Något som är viktigt i mötet med barnen är pedagogers tillgänglighet och genom tillgängligheten kan de hjälpa barnen i att utveckla sin självbild. I samband med andra individer så utvecklar barnen sig själv och bilden av sig själva. Något som är viktigt i sådana möten med barnen, är empati (Kinge, 2000, s.40). Empati finns även omnämnt i läroplanen för förskolan Skolverket (2016a) *”Verksamheten ska syfta till att barnens förmåga till empati och omtanke om andra utvecklas, liksom öppenhet och respekt för skillnader i människors uppfattningar och levnadssätt. Barns behov*

av att på olika sätt få reflektera över och dela sina tankar om livsfrågor med andra ska stödjas.” (s. 4).

Kinge (2000) fokuserar på att det är handlingar som avgör ifall förhållningssättet brister. I samspel med andra individer framkommer det hur varje individ är som människa. Genom handlingar övertygar människor andra människor hur de själva är som individer (s.141). Yngre barn lär sig vad empati är i en tidig ålder, de är väl förstådda med var de olika känslorna betyder och hur de känns, så som skuld känsla. De är även införstådda med hur de känslorna kommer till hos andra barn. Därav har barn möjlighet till att påverka andra individers känslor både på ett positivt sätt men även ett negativt sätt, genom att till exempel manipulera. Genom samspel med andra uppstår en utveckling av att förstå andras känslor. I förskolans verksamhet övas det dagligen och det antas finnas en tanke bakom barnens agerande gentemot andra och deras känslor (Sommer, 2005, s.189).

4 Metod och genomförande

I följande avsnitt presenteras den valda metoden utifrån fenomenologi. Under rubriken urval beskrivs det hur urvalet gick till samt att det föll i ett bekvämlighetsurval. Vidare presenteras intervju som metodval. Vid presentation av datainsamlingen behandlas hur val av förskolor gick till, vilket material som användes samt den rådande miljön. Under rubriken analysmodell ligger fokuset kring att resultatredovisningen och analysen är uppdelade i teman. Vidare presenteras validitet, reliabilitet, generaliserbarhet samt de etiska överväganden.

4.1 Vald metod

Fenomenologi kan kopplas till positivism. Det som gör att de två olika kan ses som lika är för att både fenomenologi och positivism har sitt fokus till att få syn på åsikter eller känslor från individer. Det som dock skiljer begreppen åt är att fenomenologi är mer inriktad på att tolka och beskriva erfarenheter. När det forskats kring pedagogiska verksamheter har fenomenologin varit ett bra sätt att få syn på tankesättet hos de pedagoger som arbetar i pedagogiska verksamheter. Fenomenologin kopplas samman med en kvalitativ metod, eftersom genom kvalitativa metoder vill forskare få syn på tankesätt och erfarenheter hos respondenter. Genom fenomenologin blir individers erfarenheter synliga och tas i uttryck i människors sinnen (Denscombe, 2016, s.143-144). Ett fenomenologiskt tillvägagångssätt, innefattar ibland intervjuer som spelas in. Målet med intervjuerna är att få respondenter att delge sina erfarenheter. När materialet sedan analyseras blir det enklare för forskaren att få syn på hur respondenter ser på olika ämnen. Genom intervjuer kopplat till fenomenologin finns det möjlighet att ta del av olika frågor mer djupgående (Denscombe, 2016, s. 150). Det finns både fördelar och nackdelar med fenomenologin. Fördelarna innefattar bland annat möjligheten att göra en berättelse av en annan individs erfarenheter och det gör det lättare för utomstående att ta del av och förstå någon annans synvinkel i ett visst ämne. Den humansitiska stilen framkommer i fenomenologin då det innefattar en grundläggande respekt för andra individer. De nackdelar som finns, innefattar att fenomenologin kan kritiseras som att de erfarenheter som samlas in och görs till berättelser, inte används till något mer än att behålla dessa. En annan nackdel är att de frågor som används i ett fenomenologiskt tillvägagångssätt inte alltid ses som viktiga i dagens samhälle i relation till de stora samhällsfrågorna, då de uppfattas som för enkla och vanliga (Denscombe, 2016, s.154-155).

4.2 Urval

Vid urvalet fick hänsyn tas till den tidsbegränsning som examensarbetet innefattar. Fyra olika förskollärare valdes ut till intervju, varav två arbetar på en kommunal skola i förskoleklass och de andra två arbetar på en privat förskola, där samtliga förskollärare arbetade på olika avdelningar.

Valet av respondenter föll i ett bekvämlighetsurval, de förskolor/skolor som valdes fanns det en tidigare relation till. Tiden för att kontakta, för oss okända förskolor fanns inte på grund av den tidigare nämnda tidsramen. Larsson (2010) menar att ett bekvämlighetsurval är det mest praktiska för en studie som inte tillåter en längre period av urval (s.63). Den problematik som kan uppstå i ett bekvämlighetsurval är i de fall där frågeställningarna väljs utifrån vilka respondenter som finns tillgängliga (Alvehus, 2013, s.68). Vid ena tillfället togs kontakten direkt med respondenterna och de tillfrågades ifall de ville delta i en intervju. I det andra fallet togs kontakten direkt med chefen, som sedan vidarebefordrade frågan om deltagande i en intervju till respondenterna.

4.3 Intervjuer

Det finns olika typer av forskningsintervjuer. Den metod som valdes var den styrda/strukturerade metoden, vilket innebär att de personer som blir intervjuade får samma frågor för att följa ett mönster. Alla intervjuerna bygger på samma tema med öppna frågor. Den här typen av intervju kräver inte lika mycket resurser och tid samt att intervjuaren går att jämföra med varandra, eftersom de utgår från lika frågor (Krag Jacobsen, 1993, s.19). Kvale (1997) belyser 12 viktiga aspekter för att begripa forskningsintervjun. Bland annat skriver han om den deskriptiva, som innebär att intervjun genomförs för att få information om respondentens erfarenheter och låta intervjudeltagaren själv beskriva sina upplevelser (s.36). Intervjuer är en bra metod delvis för att ta del av andra förskollärares kunskap och didaktiska förhållningssätt, men också för att få syn på hur variation och olikheter ser ut på skilda förskolor samt hur förskollärares arbetssätt skiljer sig från förskola till förskola (Löfgren, 2014, s.146). En kvalitativ metod valdes framför en kvantitativ metod därför att syftet var att fördjupa oss och hitta nyanser i studien. En kvantitativ metod tenderar att försöka hitta likheter mellan olika händelser för att senare kunna föra statistik (Bjereld, Demker & Hinnfors, 2009, s.118). Syftet är att ta del av förskollärares egna erfarenheter och förhållningssätt i ord snarare än i siffror. Eriksson-Zätterqvist och Ahrne (2015) menar att intervjuer är ett bra tillvägagångssätt för att få syn på hur förskollärare arbetar inom sitt yrke och genom intervjuer så kan förskollärarna delge sina egna upplevelser och sin kunskap inom yrket. Det är många faktorer som kan bli synliga under en intervju så som normer och förhållningssätt, något som kan tas för givet annars (Eriksson- Zätterqvist & Ahrne, 2015, s.53). Med hjälp av en kvalitativ metod kan den som intervjuar få syn på plötsliga förändringar under tiden intervjun sker. Intervjuer är ett bra verktyg för att få tillgång till information som är svår att tillgå på genom andra metoder (Krag Jacobsen, 1993, s.19).

4.4 Datainsamling

När valet föll på att använda intervjuer som ett sätt att samla in data, blev internet ett sätt att försöka hitta förskolor i de områden som var intressanta för att genomföra studien i. I samråd med handledaren valdes dock ett annat tillvägagångssätt. Kontakt togs med förskolor som det tidigare funnits en relation till. Frågor förbereddes och strukturerades upp så att de bekväma frågorna kom först, för att samtalet skulle komma igång lättare. Vid intervjun användes en Olympus voice recorder, som är en inspelningsapparat endast för ljudupptagning. Vidare togs kontakt med respektive förskola och berättade om studien, vad syftet med studien var samt betonade att deltagarna skulle vara anonyma. När godkännande inkommit bestämdes en plats, dag och tid som passade respondenterna. Vid det här laget visste även deltagarna hur lång tid intervjun förväntades ta, så att de kunde planera in mötet under sin dag. En förskollärare intervjuades åt gången för att få syn på varje enskild förskollärares erfarenhet. På förskola nummer ett, där förskollärare Elsa och Monica intervjuades, skedde intervjun i ett litet rum. Rummet rymde ungefär tre personer, var väldigt lyhört men det var också det enda rummet som fanns tillgängligt. Runtomkring hördes barnen på förskolan, eftersom rummet var beläget under en trappa så blev det en del ljud

runtomkring. På förskola nummer två, där intervjun med förskollärare Ebba och Jonas ägde rum, skedde intervjun i ett stort klassrum med flera möjligheter till sittplatser. Rummet var väl ljudisolerat, vi satt i halvcirkel som gjorde att det kändes som ett öppet samtal och mer naturligt.

4.5 Analysmodell

Utifrån syftet och frågeställningarna formulerades intervjufrågor. Intervjufrågorna är strukturerade efter teman som sedan varit utgångsläge vid analys. Val av tema föll naturligt då vårt fokusområde var kring specialpedagogik, de övriga temana innefattar de begreppen som valts i studien. Valet av begreppen miljö och delaktighet bedöms falla in under ämnet specialpedagogik samt att begreppen går in i varandra. Första temat är inledande frågor, för att intervjudeltagarna skulle bli mer avslappnade. Vidare följde tema kring specialpedagogik i verksamheten, hur den såg ut, vilka erfarenheter och egenskaper förskollärarna har och anser vara viktiga. Det sista temat innefattar specialpedagogiska resurser, där samarbetet med specialpedagog är i fokus. Här ingick även hur förskollärarna upplevde samarbetet. Temana användes sedan i resultatredovisningen, där en förskollärare i taget presenteras följt av underrubriker.

4.6 Validitet och reliabilitet

Validitet är ett mått på giltighet för en studie, dvs att man undersöker det man avser att undersöka. Reliabilitet talar om hur tillförlitligt resultatet är utifrån de redskap som använts. Begreppen är främst framtagna för kvantitativa studier, men används även i kvalitativ forskning även om man ofta tillämpar begreppen tillförlitlighet och trovärdighet istället (Morse, Barrett, Mayan, Olson, & Spiers, 2002). I den aktuella studien kommer dock begreppen validitet och reliabilitet genomgående att användas.

Kvale (1997) beskriver validitet som vad som är sanningsenligt i ett uttalande. Han beskriver även validiteten genom olika punkter som bland annat innefattar att frågorna i en intervjun är avgörande för validiteten i en studie, styrkan ligger i teorin och i det logiska hos forskningens ursprung. Validiteten i den information som framkommer genom intervjun är beroende av hur sakenlig upplägget i intervjun är. En annan avgörande faktor är hur tillvägagångssättet ser ut. Genom intervjun framkommer validiteten i hur trovärdiga respondenterna är. Det ligger hos forskaren att kontrollera att respondenterna är behöriga att svara på de frågor som ställs. Det språk som används vid transkriberingen och i det fortsatta arbetet ligger hos forskaren att kontrollera. Frågorna vid intervjun bör ha framtagits så att de är giltiga och även hållbara i den fortsatta analysen. Vid transkriberingen ställs frågan ifall den information som översatts går att få ett resultat från (s.214). I förhållande till syftet så bedöms det utifrån detta att validiteten är god, eftersom intervjufrågorna avsåg svara på vårt syfte. Validitet innebär att man genom en metod får svar på sitt valde syfte och sin frågeställning. För forskaren det så är validiteten hög (Alvehus, 2013, s.122).

Reliabilitet innebär enligt Alvehus (2013) att när en studie görs och kommer fram till ett resultat, så ska en annan forskare kunna genomföra en likadan studie och få fram likvärdiga resultat. Bli resultatet desamma av båda studierna, så innebär det att det finns en hög reliabilitet (Alvehus, 2013, s.122). I studien är det med hög sannolikhet svårt att avgöra hur reliabilitet kommer att se ut. Alvehus (2013) belyser svårigheten i att intervjua samma individ två gånger och räkna med att få exakt likvärdigt svar (s. 123). Genom att noggrant beskriva genomförandet, blir studien transparent för läsaren.

4.7 Generaliserbarhet

När en kvalitativ studie genomförs så talas det mer om ett så kallat generaliseringsanspråk snarare än att göra en kalkyl över vad som är sanning. Generaliserbarhet innebär att försöka förstå ifall det material som samlats in, det som framkommit av studien går att hitta i andra miljöer. Det är svårt att avgöra det, generaliserbarhet är något som måste diskuteras (Svensson & Ahrne, 2015, s.27,28). Det anses av oss att generaliserbarheten är svårtolkad, det finns faktorer som framkommit i studien som antagligen skulle uppstå i en likvärdig studie med andra respondenter. Exempelvis frågan om pengar och vilka begrepp som används i specialpedagogik. Intervjustudier bygger på att forskaren aktivt valt personer att intervjua som lämpas bäst för de frågor som ska ställas. En empirisk generalisering innefattar att forskaren begränsar antal personer som deltar i studien (Alvehus, 2013, s.67,127). Det blir en empirisk generalisering eftersom valet blev att begränsa oss till två förskolor. Detta genom att bara intervjua förskollärare istället för att intervjua samtlig personal på förskolorna.

4.8 Etiska överväganden

Etik kan definieras utifrån fyra grundläggande principer. Principen om självbestämmande som innebär att varje individ erhåller sig rätten att bestämma över sig själv som person. Principen om rättvisa innefattar att individer ska behandlas på likvärdigt sätt. Principen om maximal godhet innebär att individer ska behandla andra så som de själva vill bli behandlad, utan lidande. Principen om minimalt lidande innefattar att individen ska i så låg utsträckning som möjligt se till att ingen annan individ kommer till skada. Etik handlar om att visa förståelse för andra människor och se till deras förutsättningar samt respektera de (Bjørndal, 2005, s. 139).

I studien nämns inte den exakta geografiska platsens namn, vad förskolorna heter, avdelningarna eller förskollärarna. Intervjumaterialet transkriberades och därefter gavs förskollärarna fiktiva namn. Även det övriga materialet ges fiktiva namn för att inte röja något eller någons identitet. Moberg (2010) fokuserar på vikten av att respondenterna som deltar i intervjuen har givit sitt godkännande att bli inspelade (s.199) Larsson (2010) påpekar att deltagarna i intervjuerna bör i så stor utsträckning som möjligt förbli anonyma, dock bör informanterna föra en dialog med respondenterna kring hurvida stort deras behov att vara anonyma är. Vidtar man de här återgårderna innan en intervju och i dialogen kommer fram till vikten av att vara anonym, så blir möjligheterna större att respondenterna öppnar sig och blir trygga i att dela med sig av sina tankar (s.75). Innan intervjun gavs varje respondent en blankett med information hur materialet skulle hanteras, där ingick även information om anonymitet. Deltagarna fick skriva under blanketten, som ett tillvägagångssätt för de att ge sitt medgivande. Även chefen på respektive förskola/skola fick en blankett om att intervjuerna genomförts och vad som skulle ske med materialet.

5 Resultatredovisning

I resultatredovisningen presenteras varje enskild förskollärare under en egen rubrik följt av de teman som utgår från intervjufrågorna. Valda teman genomsyrar hela resultatredovisningen. I följande avsnitt är citat från förskollärarna varvade med sammanfattning av intervjuerna.

5.1 Förskollärare Elsa

Förskolläraren Elsa tog sin examen 2011, men har varit föräldraledig i fyra år och därmed jobbat aktivt i tre år. Innan hon blev förskollärare, arbetade Elsa som barnskötare. På just den här förskolan har Elsa arbetat i tre månader. På avdelningen där Elsa arbetar nu går det barn i åldrarna tre till fem år. Barngruppen består av 18 barn och tre pedagoger som arbetar heltid, en är barnskötare och den andra är vikarie. Detta betyder att Elsa är ensam förskollärare på avdelningen. Tillsammans med de tre pedagogerna arbetar även en lärning i verksamheten fyra gånger i veckan.

5.1.1 Miljö och delaktighet

Elsa talar för att miljön på avdelningen ger möjlighet till delaktighet för alla barn eftersom barngruppen är så liten. Det spelade även stor roll att det var tre heltids anställda som gjorde möjligt att dela upp barngruppen i mindre grupper. Det här jämförs av förskolläraren med andra ställen där barngruppen har varit betydligt större och där det inte funnits möjlighet för barnen att påverka till lika stor del.

Just för att vi har en sån liten barngrupp och att vi är tre heltid. Så kan man ju ha möjligheten att dela upp sig och göra mindre grupper och att några är inne och att några är ute. Så är det ju jätteskillnad med hur mycket man ser barnen och hur mycket de kan påverka och så.

Elsa menar att delaktighet för henne är när det ges möjlighet till att påverka och att det finns olika typer av deltagande. Förskolläraren gestikulerar med händerna när en beskrivning av ett barn görs. Vidare talas det om delaktighet ur ett vuxenperspektiv, att som pedagog har en inte samma synvinkel som barnen.

Delaktighet att man är, att man kan få vara med och påverka hur man vill och att man. Asså att man kan både vara aktivt deltagande sen kan man ju vara passivt deltagande. Asså ibland kan man tro att nä men när man har en samling och någon om en är lite bort så [viftar med hela handen] så kan man, så kan jag uppfatta som vuxen att den inte är delaktig men så kanske man ställer en fråga så är den bakom gardinen så kommer ett svar. att det kanske är dens behov att få fladdra lite. Och kan vara delaktig, även om man som vuxen eller utifrån kanske inte ser

Som följdfråga ställdes frågan om Elsa upplever att alla barn får möjlighet till delaktighet i verksamheten på lika förutsättningar. Varav Elsa svarar:

Lika förutsättningar är ju inte alltid samma

Vidare fortsätter Elsa att tala för att olika barn är olika, att förutsättningar ser inte lika ut för alla barn, vilket även senare jämförs med en relativt känd bild, där olika djur såsom fisk, apa, giraff och elefant får i uppdrag att klättra upp i ett träd. Den här bilden speglar olika förutsättningar.

För olika barn har ju olika förutsättningar. Så dom, alla barn har ju inte lika förutsättningar i, alltså för för, för att då skulle det inte vara rättvist eller vad man ska säga att men alla har lika mycket möjlighet till det. Men när alla skulle få men den här klassiska bilden när det är en fisk, en apa och en giraff och nu ska ni lära sig och nu ska ni klättra upp i trädet. Då har man ju lika men det är inte lika förutsättningar för.

5.1.2 Specialpedagogik i praktiken

I denna studie är huvudämnet specialpedagogik och förskollärares syn på ämnet, samt hur det tillämpas i praktiken. Därför ställs frågan vad är specialpedagogik för dig? samt vad är dina erfarenheter av specialpedagogik?

Elsa utgår från tidigare erfarenheter när frågan ställs om vad specialpedagogik är, då hon arbetat som resurs innan hon började utbildning till förskollärare. Elsa är van vid att arbeta med bildstöd och ger ett exempel om bilder vid toalettbesök. Det jämförs med olika barngrupper och olika arbetsätt. Elsa talar för att specialpedagogik är ett brett ämne men det första som kommer upp i tanken är att det handlar om diagnoser.

Det är mycket som faller inom specialpedagogik så, alltså det första man tänker på är ju olika, men olika diagnoser och även där kan man ju också fundera på, ja men deras nytta eller inte nytta. Ja men att, att ibland kan jag uppleva att det liksom är världen som är.

Vidare säger Elsa att det är samhället som inte anpassat. Men även att förskolan är flexibel och i skolan blir det fyrkantigt igen.

Ja man får ju inte säga handikappad men asså att det är samhället som inte är anpassat, samhället är så fyrkantigt. Så det är den som är massor, jag kommer inte på ordet nu men man säger ju inte handikappad utan att den är som, det är så fyrkantigt liksom. Även förskolan är väl lite mer flexibelt är min uppfattning än skolan den blir ännu mer också fyrkantig.

Efter att ha ställt frågor om ämnet specialpedagogik fortsatte intervjun in på ett mer specifikt spår kring arbetet med barn i behov av stöd. Vilka erfarenheter och egenskaper som finns.

Generellt sätt så har jag upplevt att man arbetar med barn med behov av stöd och att det gynnar hela gruppen och även barn som inte har ett behov av det. Det är väldigt tydligt och kontinuitet alltså att det är kontinuitet i det och att man själv är väldigt tydlig.

Tålamod beskrivs som en viktig egenskap, liksom förmågan att läsa av situationen.

Jag upplever att det är väldigt bra att ha tålamod och att vara lugn att om man själv går upp, eller liksom alltså går in i affekt att man kanske, att man tar studsar på dens energi och att vara konsekvent, men ändå mjuk och att följa att inte att vara fyrkantig själv och att kunna följa med och att kunna se vad behöver just det här barnet. Hur kan jag hjälpa den för det behöver ju inte vara samma, ah alla har ju olika. Att kunna läsa av situationen så att det slipper uppstå, att det inte blir att den får bara tjat och nej nej nej. Så här att, att man lyfter kanske det minsta lilla som kanske självklart för många andra att man lyfter nästan så fort den gör nånting att man lyfter det då. Så att det inte bara blir en ond spiral, eller att syndabocken och att den får, att växa i det och kan växa i det positiva.

5.1.3 Specialpedagogiska resurser

För att få en bredare insikt i hur de arbetar på förskolan, ställdes frågorna : Finns det något samarbete med specialpedagog? Är det något du saknar i verksamheten i relation till specialpedagogik?

Svaret som gavs var att det inte fanns något behov av en specialpedagog men tillgången till en specialpedagog fanns. Följdfrågan som ställdes var hur ett sådant samarbete hade kunnat upplevas.

Just nu här i denna gruppen har vi inte behov av det men om behovet finns så har vi det. Men just nu är det inte aktuellt.

Om ett sådant behov uppstår, finns dock positiva förväntningar och erfarenheter.

Jättestpositivt! När, när jag har varit i såna samarbeten så har jag bara upplevt det positivt. För då har man ju kunnat få nya insikter och man kan ha nån att bolla idéer med och liksom att, men att få tips och råd och så kan man pröva lösa den situationen men bemöta den individen.

Vidare beskriver Elsa att hon inte kan komma på något hon direkt saknar just nu i arbetet i relation till specialpedagogik. Vidare gavs några exempel på verktyg som kanske skulle uppskattas i verksamheten, förskolläraren fick alternativ efter att själv ha fått fundera men inte kommit på något. De olika alternativen var mer specialpedagogiskt material, resurs.

Många såna material gynnar ju hela gruppen i stort också, men inte nånting asså det är ju alltid bra men det är ingenting jag saknar just nu. Sen hade det ju inte vart fel om det hade funnits heller

5.2 Förskollärare Monica

Monica har arbetat som förskollärare i 24 år och arbetat på den här förskolan sedan augusti 2017. Barngruppen består av 12 barn i åldrarna ett till tre år och det arbetar tre pedagoger på avdelningen. I intervjun framgår det inte vilken yrkesroll de övriga i arbetslaget har.

5.2.1 Miljö och delaktighet

Vid frågan om miljö och delaktighet menar förskolläraren på att det är inga som helst problem för barnen att delta. Att arbetslaget anpassar aktiviteterna efter barnens ålder samt bygger miljön utefter barnens intressen.

Det är klart att man anpassar ju aktiviteterna efter ålder på barnen såklart, eftersom att vi både har ettåringar och dem som är tre år så är det ju olika aktiviteter. Och miljön den ser ut, ja vi har ju vi försöker ju ändra miljön efter barnens intressen, den här förskolan är ju väldigt bra uppbyggt för man har väldigt bra överblick och man kan liksom bygga upp små miljöer i det stora rummet då.

Frågan: Vad innebär begreppet delaktighet för dig? ställs. Monica har svårt att tolka frågan och ställer därmed en följdfråga till oss vad som menas, om det handlar om delaktighet i allmänhet. Svaret som förskolläraren får av oss är att det är utifrån pedagogens synvinkel.

Ja delaktighet är, det är nog att man ska kunna va med i det man. Vad man än gör så ska alla kunna, kunna vara med när man är delaktig i nånting. Det spelar ingen roll om man har något hinder eller att man är mindre, man ska ändå kunna delta.

En följdfråga ställs om alla barn ges möjlighet till delaktighet i verksamheten.

För det är det man gör man anpassar ju det mycket, att det ska passa alla, det är klart också. Så får man ju göra.

5.2.2 Specialpedagogik i praktiken

Intervjun fortsätter mer djupgående kring ämnet specialpedagogik och frågorna: Vad är specialpedagogik för dig? Vad är dina erfarenheter av specialpedagogik? ställs.

Specialpedagogik använder vi oss utav hela tiden tror jag för att många, det kan vara, barn som kanske har svårigheter med nånting, kanske typ bara sitta stilla i samlngen. Och då kan man ju bara de anpassa hur man kan göra för att det barnet ska kunna vara med på samlngen, kanske eller, måste barnet vara med på samlngen fast det har jättesvårt att sitta stilla (?)

Hur man kan ändå försöka få med alla. Fast man kanske inte klarar av det så jag, att man liksom anpassar verksamheten efter alla barn, det behöver inte vara någon stor grej, att man har nån, att

man är liksom, nått typ av handikapp, eller så, eller det kan bara vara att man har svårigheter i vissa situationer. Och att man pratar ihop sig i arbetslaget hur, hur man kan göra för att dem ska, alla ska kunna få vara med.

Vidare beskriver Monica att hennes erfarenheter av specialpedagogik är att det finns handlingsplaner som genomförs, kring vissa barn. Hon beskriver även ett tidigare arbete med tecken som stöd. Intervjun fortsätter genom att fråga mer specifika frågor kring vad Monica har för erfarenheter i arbetet med barn i behov av stöd, samt vilka egenskaper hon anser bör finnas hos en förskollärare för att möta barn i behov av särskilt stöd.

Ah det är väl ungefär samma som jag svarade kanske, känns det som
[skrattar]

Den egenskap Monica anser vara viktigast i arbetet med barn i behov av stöd är förmågan till att kunna inkludera alla barn i verksamheten.

Specialpedagogik kanske lite så som förut tror jag, att man när jag läste då, då var det nog mer så, så här att specialpedagogiken det skulle bara vara för vissa barn, att man hade något mer handikapp, liksom för att det skulle vara specialpedagogik. Men så ser jag det inte nu, utan nu är det mer att specialpedagogik det kan man liksom behöver alla ta del av att man liksom inkluderar alla i specialpedagogiken.

5.2.3 Specialpedagogiska resurser

Monica jämför hur det var under utbildningen till förskollärare. Ordet handikapp användes som ett sätt att förklara specialpedagogik och det är den koppling som Monica upplevt tidigare. Vidare förklaras det att synsättet ändrats och att specialpedagogik handlar om att inkludera alla barn. Vidare ställs frågorna: Finns det något samarbete med specialpedagog? Om det skulle vara så att ni behöver hjälp av en specialpedagog hur skulle du uppleva ett sådant samarbete i såna fall?

Ah, inte här har vi inte det, inte asså det skulle kunna om vi behöver, så kan vi ändå kontakta en specialpedagog. Det är inte kommunalt så då får vi ju liksom betala, det är skillnad när jag jobba på kommunalt då har man ju alltid då kan man bara ringa så kommer det en som kan kolla på gruppen, kolla, kolla på något speciellt, barn som om man så önskar.

Jag har jobbat på flera olika kommunala förskolor för då, då är det så lätt just det här med att man ringer och de kommer dit och att man, man får lite extra stöttning oftast kan de vara att du får stöttning kanske i arbetslaget först och kanske inte, de inte tittar så mycket på barnet. Utan vi tar upp det här problemet, det här har vi i gruppen, med det här barnet.

Monica utgår från tidigare erfarenheter av samarbetet med en specialpedagog och hur det varit på tidigare arbetsplatser. Fokuset låg inte på att observera ett enskilt barn utan det handlade mer om att ge pedagogerna stöttning i sitt arbete med barngruppen. Monica fortsätter att berätta kring vad en specialpedagog kunde vara behjälplig med så som att ge förslag på olika arbetssätt och metoder.

När frågan om det saknas något i relation till specialpedagogik i verksamheten ställs, kommer faktorn om pengar upp och att resurs oftast behövs mycket tidigare.

Specialpedagogen kanske ofta har med sig material, det här skulle ni kunna använda för det här hade passat bra liksom, det här spelet eller nånting annat som hade passat bra men, det har vi ju inte här på samma vis. Nä det kan jag nog sakna. Sen har jag ju alltid tänkt det här att med det du säger med resurs, man får ju inte alltid resurs när man skulle behöva det.

Så, så är det ju helt klart. Sådär hade man ju önskat att man hade fått mycket mer resurs tidigare. Nu kan det gå såpass långt så att nu får, får inte det barnet som behöver för än de börjar i förskoleklass eller i skola kanske, så, så har jag så upplever jag det i alla fall har varit många gånger. Tyvärr, pengarna finns inte.

5.3 Förskollärare Ebba

Ebba har arbetat som förskollärare i 18 år, för närvarande arbetar hon i förskoleklass sedan 13 år tillbaka. Barngruppen består av 16 barn i åldrarna sex till sju år. Det är en pedagog per klass, en fritidspedagog som är bunden till arbetslaget samt en resurs.

5.3.1 Miljö och delaktighet

Frågan kring miljö ställs och hur den ser ut i verksamheten. Ebba berättar hur den fysiska miljön ser ut, med klassrummet och de andra rummen som finns tillgängliga. Ebba betonar vikten av att det finns möjligheter till att sitta enskilt och att arbeta ostört.

Den fysiska miljön är ju att vi har varsitt klassrum och alla klassrum har ju något litet extra rum knutet till sitt klassrum, där barnen kan gå och sätta sig och jobba enskilt om de skulle behöva. Att alla har chans att gå undan och kunna jobba ostört om de vill.

Vidare fortsätter intervjun med att fråga om delaktighet och vad begreppet innebär för Ebba samt ifall alla barn får möjlighet till delaktighet, på lika förutsättningar. Ebba berättar att delaktighet för henne innebär när alla barn kan delta i ett större sammanhang, men på sina egna villkor.

Alla gör det efter sin egen förmåga.

Upplever du att alla barn får möjlighet till delaktighet i verksamheten på lika förutsättningar? Vid den här frågan så betonar Ebba vikten av att varje barn ska känna sig lyckade i skolan samt att de får möjlighet till att genomföra uppgifter på sin egen nivå, utefter sina förutsättningar.

De gör efter deras förmåga för det tycker vi är viktigt att dem inte känner att, att dem, att man kommer hit till skolan att det är ett misslyckande. utan att man får göra det på sin egen nivå, vi har ju fått en hel del, flera barn från Syrien de sista åren och dem och då ger man dem uppgifter, som man anser att, eller som man kanske hoppas att dem ska liksom klara av.

5.3.2 Specialpedagogik i praktiken

Vad är specialpedagogik för dig?

Ja, jag kan känna att det kanske är mer läran om barn som behöver särskilt stöd.

Ebba beskriver att det finns en specialpedagog på skolan där hon arbetar som finns tillgänglig för dialog kring arbetsätt.

Mina fem år på förskolan hade jag ingen kontakt med någon som jobbade med specialpedagogik eller med barn som behövde särskilt stöd alls. Men vi hade dem barnen.

Ebba delger sina erfarenheter från specialpedagogik, kring att ta emot en ny klass varje höst och menar på att det alltid förekommer något barn i behov av stöd. Det uppstår också en tanke kring problematiken att det är så lite i utbildning kring specialpedagogik. Vidare fokuserar Ebba på att inte bemöta alla på lika sätt, utan utgå från individen och dess behov. Ebba beskriver att möta barn i behov av stöd är väldigt vanligt och något som hon varje höst gör när hon får en ny klass. Hon betonar även att det är väldigt lite i förskolläraryrket kring specialpedagogik.

Jag tycker man har barn som har behov av stöd varje år.

Vidare beskriver Ebba vikten av att vara lugn i mötet med barn. Hon säger även att alla barn inte ska bli bemötta på samma sätt, utan att som förskollärare ska man utgå från behoven hos barnen.

5.3.3 Specialpedagogiska resurser

Eftersom förskolläraren redan nämnt att det finns en specialpedagog anställd så blir frågan kring specialpedagogen naturlig att fråga kring. Därför uppmanas Ebba att berätta hur hon upplever det samarbetet. Hon berättar för oss att det finns två specialpedagoger anställda på skolan för olika årskurser.

Väldigt bra, hon är väldigt engagerad och man får väldigt snabb respons ifrån henne.

Frågan ställs ifall Ebba saknar något i verksamheten, i relation till specialpedagogik. Därefter följer frågan ifall det önskas tillägga något innan intervjun avslutas. Vid båda frågorna talas det mycket kring fortbildning och förskolläraryrket, att mer specialpedagogik bör ingå. Det eftersom pedagoger alltid kommer att möta ett barn i behov av stöd.

För att man möter de här barnen hela tiden om man inte har de själv, så möter man de i någon annan avdelning kanske som har de, eller man möter de i någon annan klass om man jobbar på en skola. Så man måste på något sätt alltid vara beredd på att man har de runt sig hela tiden, för det har man faktiskt.

5.4 Förskollärare Jonas

Jonas har arbetat som förskollärare i tre månader, när han tog examen påbörjades arbete i förskoleklass omgående och därmed har han bara arbetat i förskoleklass. Barngruppen består av 16 barn i åldrarna sex till sju år. Det arbetar en pedagog per klass samt en resurs.

5.4.1 Miljö och delaktighet

När frågan kring miljön och hur den ser ut i verksamheten ställs, så talar Jonas för att den inte varit helt anpassad för alla barn samt att den är under förbättring. En följdfråga om vad som menas med att den är under förbättring ställs. Där svarar Jonas att de försöker skapa mer tydlighet så att barnen inte störs under samling och lektioner.

Miljön har inte varit riktigt anpassad för alla elever anser jag, men vi håller på att förändra den nu så att den ska bli så bra som möjligt. Vi försöker skapa mer tydlighet och struktur men också att rensa miljön från massa intryck som stör barnens koncentration under samlingar och lektioner.

Vissa barn behöver mer stöd än andra, delaktighet beskrivs av Jonas som att alla ska kunna påverka.

Men att alla barn har möjlighet att vara med och kunna påverka. Vi försöker ju skapa så goda möjligheter för barnen, som det går. Men självklart så behöver ju vissa barn mer stöd än andra.

5.4.2 Specialpedagogik i praktiken

Vad är specialpedagogik för dig?

Specialpedagogik [skratt] Men det är väl just för dem barnen som behöver extra stöd då, och att skapa förutsättningar för att barn ska få så goda möjligheter som möjligt till lärande och att de ska kunna vara delaktiga, i det som görs.

Jonas får frågan om vad är hans erfarenheter av specialpedagogik är? Han ställer en följdfråga om vad som menas med frågan. Är det på skolan eller i alla sammanhang, varav de svar han får tillbaka är utifrån alla sammanhang men kanske även utbildningen då Jonas är relativt nyexaminerad. Därmed slog tanken oss att det inte fanns så mycket erfarenheter från arbetslivet. Jonas relaterar till kursen i specialpedagogik som lästes under förskolläraryrket och poängterar att kursen var väldigt bra.

Men jag anser att det behövs kanske ännu mer kunskaper och att det också saknas kunskaper i förskolor och skolor hos många pedagoger. För det är ju väldigt svårt ämne.

Jonas beskriver att individanpassning är viktig och att det tar tid att hitta arbetssätt som fungerar för alla barn.

Inte jättemycket i och med att jag inte har jobbat så länge i förskolan men man märker ju redan nu att det finns ju barn i klassen som behöver stöd, är ju svårt eller så här det. Det är verkligen individanpassning som krävs. Eller att det kanske också tar tid liksom att hitta arbetsmetoder som fungerar för just, just den individen.

Jonas menar att de viktigaste egenskaperna är att vara lyhörd för barnen men även vårdnadshavarna. Genom att vara lyhörd till vårdnadshavarna ges möjlighet till inflytande för dem.

5.4.3 Specialpedagogiska resurser

Finns det något samarbete med specialpedagog här? Förskollärare Jonas berättar att det finns två specialpedagoger som arbetar på skolan, en arbetar med de yngre åldrarna och den andra med de äldre. Jonas berättar att specialpedagogen varit inne i klassen och observerat för att kunna ge tips och idéer på vad som skulle kunna förbättras.

Jonas upplever samarbetet med specialpedagog som positivt, att få möjlighet till stöd i hur han kan arbeta med sin barngrupp. Han fokuserar även på att arbeta långsiktigt med barngruppen. Intervjun avslutas med frågorna: Är det något du saknar i relation till specialpedagogik? samt vill du tillägga något? Jonas känner sig nöjd för tillfället med det stöd som finns i verksamheten och det finns inget som saknas.

6 Sammanfattade analys av resultatredovisningen

Nedan följer en sammanfattning av resultatet som framkommit i studien, sammanfattningen är uppdelade i de teman som genomsyrat hela studien.

6.1 Miljö och delaktighet

Genom frågor om miljö och delaktighet framkommer det att barngrupper delas upp i mindre grupper. Miljön anpassas efter barnen, utifrån deras intressen och behov. Det som skiljer ett av svaren om miljö från de andra är att det saknas tydlighet i hur miljön är anpassad, utifrån barnens behov. I stora drag framkommer det från alla förskollärare, att de har ett likasinnat synsätt på vad begreppet delaktighet innebär. Det ges en beskrivning av att alla barn ska få vara med i gruppen samt ha möjligheten att påverka. Det läggs även en vikt vid att verksamheten ska anpassas efter ålder och förmågor.

6.2 Specialpedagogik i praktiken

Utefter begreppet specialpedagogik, förskollärares erfarenheter och egenskaper framkommer det att specialpedagogik är ett brett ämne och att specialpedagogik används hela tiden i verksamheten. Vikten ligger vid att arbeta med barn i behov av stöd. Två av förskollärarna relaterade specialpedagogik till barn med svårigheter eller diagnoser. Men det innefattar även hela barngruppen, möjligheten att anpassa verksamheten efter alla barn och deras behov. Vid tidigare möten med begreppet specialpedagogik har det kopplats till handikapp av en förskollärare, dock har hon ändrat uppfattning och anser nu mera att det är för alla barn. I möte med barn i behov av stöd framkommer egenskaper så som att vara tålmodig, lyhörd och anpassningsbar, då det alltid finns barn i behov av stöd i verksamheten. Tecken som stöd samt visuellt stöd är ett arbetssätt som genomsyrar verksamheten för samtliga förskollärare. Något som läggs fram som problematiskt är det faktum att förskollärarytbildningen innehåller för lite kurser om specialpedagogik, vilket genererar i att det saknas kunskap.

6.3 Specialpedagogiska resurser

Genom intervjuerna framkommer det skillnader i svaren från förskollärarna, hur samarbetet med specialpedagog ser ut. Två av förskollärarna ger svaret att det inte behövs i barngruppen, men om det skulle behövas så finns den tillgången. Det jämförs med tidigare arbetsplatser där samarbetet har varit positivt i form av stöttning och material. Det ges även en beskrivning av önskan av resurs tidigare men problemet kring brist på pengar uppstår. De andra två förskollärarna ger en beskrivning av ett engagerat samarbete med specialpedagog, då tillgången finns på skolan. Specialpedagogiskt material tillhandahålls snabbt och specialpedagogen är engagerad i verksamheten. Även här ges beskrivningen att specialpedagogen finns för stöttning och tips på nya idéer. I övrigt framkommer det att samtliga förskollärare känner sig nöjda med hur det ser ut i verksamheten i relation till specialpedagogiska resurser, dock uppstår det i svaren att det inte varit negativt för verksamheten, om det hade funnits mer material eller resurs.

7 Diskussion

Följande avsnitt innefattar diskussion i form av metod, resultat samt en slutsats och förslag på fortsatt forskning. I metoddiskussionen diskuteras metodvalet i studien. Resultatdiskussionen är uppdelad i samma teman som resultatredovisningen och genomsyras av det kommunikativa relationsinriktade perspektivet. Den fortsatta forskningen grundas i det som uppkommit i resultatet.

7.1 Metoddiskussion

Genom en kvalitativ metod så bedöms svaren på våra frågor i intervjun, blir mer djupgående. Respondenterna ges möjligheten att utveckla sina svar och där igenom ges ett bredare resultat. Jämförs det med en kvantitativ studie, där enkäter är metod för att få fram resultat, tros svaren bli mer ytliga, då man använder sig av skalsystem. Ahrne och Svensson (2015) poängterar att en negativt aspekt med en kvantitativ metod är att livsvärldar i samhället är svåra att nå med den typ av metod, eftersom en kvantitativ metod ger ett resultat i form av siffror. Siffror är ett svårt sätt att visa på hur sociala samspel sker. Kvalitativa metoder tenderar att sätta in olika erfarenheter i olika situationer, det blir lättare att få syn på en annan människas synvinkel (s.12-13). Med hjälp av intervjuer blir förskollärares livsvärldar mer tydliga. Vid användning av enkäter är svaren redan färdigställda och alternativerna kanske inte stämmer överens med den individens åsikter. En kvantitativ metod tenderar att jämföra för att sedan skriva fram statistik, något som inte är relevant för den här studien. Hade valet varit att genomföra en kvantitativ studie och använda oss av statistik, så hade urvalet dock blivit bredare och därmed fått fler infallsvinklar. Genom att få fler infallsvinklar framkommer fler likheter och olikheter, enligt oss. Det blir en slags jämförelse och kunskapsmätning. Valet av metod som används styr vilken typ av studie som framträder. Något som Ahrne och Svensson (2015) belyser är att vid användning av metoden intervju, kan analysen av resultatet ske genom kvantitativa eller kvalitativa metoder. Genom val av metod kommer resultatet se olika ut.

Ur en kvantitativ metod vid intervju blir det ett slags resultat i form av statistik, exempel hur ofta ett visst begrepp framkommer i intervjuerna, medan en kvalitativ metod ger ett resultat i form av hur och vilka begrepp som framkommer (s.10-11). En annan tanke som framkommit i efterhand är huruvida resultatet blivit, om andra frågor hade använts. Beroende på frågornas formulering, utifrån samma fokusområden eller helt bytt spår och frågat om andra områden inom specialpedagogiken. Då hade det antagligen framträtt andra aspekter av ämnet. Kvale (1997) fastställer att frågeställningar kan brytas ner till olika intervjufrågor, då ges möjligheten att få syn på ett ämne ur olika perspektiv. Vilket i sin tur resulterar i väl utvecklade svar (s. 123). Valet av förskolor hade säkerligen gjort att svaren på frågorna resulterat i andra utgångar, om förskolor som har specialpedagogik som genomsyrande ämne i verksamheten.

7.2 Resultatdiskussion

En förhoppning är att studien kan bidra till att få syn på förskollärares förhållningssätt och synsätt på specialpedagogik. Gällande barn som är i behov särskilt stöd finns olika synsätt och där synsätten tas i uttryck på olika nivåer, så som på organisatorisk nivå. Detta påverkar hur och var barn i behov av särskilt stöd blir placerade samt utformning av klasser. Väljer kommunerna att placera barnen på en enskild skola, exempelvis särskola är följande att barnen blir exkluderade från den övriga bargruppen och därmed har barnen svårare att få vänner i sitt närområde (Jakobsson & Nilsson, 2011, s.45,46).

7.2.1 Miljö och delaktighet

Utifrån studiens tre frågeställningar bedöms det blivit synligt, hur förskollärares olika förhållningssätt gentemot specialpedagogik ser ut. I resultatet framkom det i frågan om miljön, att verksamheten anpassas efter barnen, deras intressen och behov. Något som Eriksson (2014) argumenterar för är det faktum att när barngruppen delas upp i mindre konstellationer, ökar möjligheten för pedagogerna att se varje barns behov. Det är även i de små konstellationerna som

barnens egna förutsättningar framträder och kan bemötas av pedagogen (s.224). Något som förskollärare Elsa i studien även talar för.

”Möjligheten att dela upp sig och göra mindre grupper och att några är inne och att några är ute. Så är det ju jätteskillnad med hur mycket man ser barnen och hur mycket de kan påverka och så.”

-Elsa

Genom möjlighet till att dela upp barngruppen i mindre grupper, kan pedagogerna se till varje barns behov och deras intressen. Något som även finns som riktlinje i läroplanen. Förskollärarna ska se till att *”De behov och intressen som barnen själva på olika sätt ger uttryck för bör ligga till grund för utformningen av miljön och planeringen av verksamheten.”* (Skolverket, 2016, s.12).

Å ena sidan förespråkar Simeonsdotter Svensson (2009) att det relationella perspektivet har en koppling till miljön, där fokus inte ligger på att barnen ska anpassa sig utan snarare att miljön bör anpassas efter barnens behov och intressen. Lärandet sker även i samband med miljön (s.195). Å andra sidan talar Nordevall, Möllås och Ahlberg (2009) utifrån KoRP där det finns tre faktorer som påverkar lärandet. Faktorerna innefattar barnets erfarenheter och vad de är i behov av, den sociala verksamheten samt skolan ur samhällssyn. Genom de här faktorerna ges en inblick hur individer samspelar med varandra och miljön (s.171). I samband med det här, innefattar det allt som rör miljön, så som pedagogiskt innehåll, utformning, barns inflytande och pedagogers förhållningssätt har en stor betydelse för verksamhetens kvalitet och möjligheterna för barn att utvecklas i verksamheten. Argument stöds i läroplanen, som säger *”Miljön ska vara öppen, innehållsrik och inbjudande. Verksamheten ska främja leken, kreativiteten och det lustfyllda lärandet samt ta till vara och stärka barnets intresse för att lära och erövra nya erfarenheter, kunskaper och färdigheter.”* (Skolverket, 2016a, s.9).

Utifrån KoRP är delaktighet tillsammans med kunskap och dialog något som inte går att dela på. KoRP tillsammans med det relationella perspektivet utgör ett synsätt som inkluderar alla i verksamheten (Nordevall, Möllås & Ahlberg, 2009. s.171,194). Något som genomsyrat samtliga intervjuer när begreppet delaktighet uppkommit, är det faktum att samtliga barn i verksamheten ska känna att de får vara med. För att inkludering ska ske, försöker samtliga förskollärare anpassa verksamheten efter barnens behov och ålder. I en riktlinje som beskrivs i läroplanen, ska förskollärare se till *”att alla barn får ett reellt inflytande på arbetssätt och verksamhetens innehåll.”* (Skolverket, 2016, s.12). En bedömning är att den här riktlinjen kan kopplas till vad delaktighet innebär, något som samtliga förskollärare i studien talar för. De beskriver att alla barn i verksamheten ska ges en möjlighet till inflytande i verksamheten. Å ena sidan uppfattas delaktighet som en positiv aspekt i verksamheten, där barn ges möjlighet att påverka så som förskollärarna beskriver. Eriksson (2014) fokuserar på att genom att ge barn möjlighet till inflytande, kan ge barn ett starkt självförtroende och påverka barnets lärande (s.215). Å andra sidan kan det diskuteras vad förskollärarna anser vara inflytande och i vilka situationer barnen får vara med och påverka. Eriksson (2014) lyfter fram att barns delaktighet kan bli begränsad när det redan kommer till förutbestämda aktiviteter. Det eftersom barn tenderar att använda sin möjlighet till delaktighet när de inte vill delta i en viss aktivitet. Barnets protest blir inte den avgörande faktorn, utan den planerade verksamheten fortskrider (s. 223-224).

7.2.2 Specialpedagogik i praktiken

Jakobsson och Nilsson (2011) framhäver att den tidigare tanken kring hur ordet handikapp framställdes, innebar att individen hade någon form avvikande beteende eller sjukdom. Men nu för

tiden har synsättet ändrats på grund av samhällets kompetensutveckling om vad begreppet egentligen innebär, vilket numera benämns som funktionsnedsättning istället för handikapp (s.55). Förskollärare Monica i studien, beskriver sina tidigare erfarenheter av vad specialpedagogik är.

” Specialpedagogiken det skulle bara vara för vissa barn, att man hade något mer handikapp, liksom för att det skulle vara specialpedagogik. Men så ser jag det inte nu,”

-Monica

Vår tolkning, är att det är viktigt med kompetensutveckling i yrket som förskollärare, för det är genom uppdatering som nya begrepp och arbetssätt blir synliga. I detta sammanhang betonar Jakobsson och Nilsson (2011) att forskning som har genomförts under tidigare år, visar på vad som har en betydelse för barns olika möjligheter till gemenskap och kunskap. Det som har betydelse innefattar pedagogernas kunskapsbas och möjligheten till att utveckla denna. Pedagogernas förhållningssätt till barns olika egenskaper och behov, påverkar hur samarbetet med vårdnadshavare ser ut samt ifall det finns tillgång till resurs i verksamheten. I pedagogers kunskapsbas ska det ingå, hur bemötande med varje individuellt barn går till. Det är viktigt att kunna åsidosätta sina egna känslor (s.14). Förskolläraren Ebba beskriver situationer där sådant här kan uppstå, då hon menar att det är viktigt med bemötande och tar upp som exempel när ett barn känner sig arg. Där är det enligt henne viktigt att behålla lugnet och tala lugnt till barnet. Även förskollärare Jonas beskriver sin version av bristen på kunskap hos vissa pedagoger, där han påpekar vikten av att få ökad kunskap kring ämnet specialpedagogik då det enligt honom är ett väldigt brett ämne. Som tidigare nämnts har kunskapssynen som råder bland personerna i samhället, betydelse för vilket stöd barn kan få. I grunden är det viktigt som pedagog att se barn som medmänniskor, något som Johansson (2016) tar upp. Pedagogers barnsyn påverkar hur man som pedagog bemöter och ser på barn som individer. Att se barn som medmänniska grundas i det humanistiska synsättet där barnet ses som säregen (Johansson, 2016, s.58).

Det framkommer i intervjuerna att som pedagog är det viktigt att vara lyhörd, tålmodig och anpassningsbar. Detta framträder som några av de viktigaste egenskaperna, i arbetet med barn i behov av stöd. De här pedagogiska egenskaperna är viktiga i arbetet med barn i behov av stöd även för oss, samt även viktiga att ha med sig i arbetet med hela barngruppen. Tidigare i resultatet framkom det att delaktighet för förskollärarna var att se till barnens intressen och behov. En bedömning som görs av oss är, att delaktighet kan kopplas ihop med lyhördhet. Något som även Johansson (2016) fokuserar på är att lyhördhet innebär att kunna se en annan individs behov och intressen (s.29). Kopplat till empati, belyser Kinge (2015) vikten av att barn under dagen känner att det blivit sedda av pedagogerna. Att bli sedd innefattar att se barnet som den individ den är, inte enbart barnets handlingar. Men det innebär också att se till barnens behov. Genom att uppmärksamma barnet kan pedagoger främja barnets självbild till något positivt, vilket resulterar i en stark individ (s.24-25). Pedagogers förhållningssätt utgör en viktig faktor till om barnen i verksamheten känner sig sedda. Det räcker inte att som pedagog bara i tanken ha ett gott förhållningssätt, utan det måste tillkomma i kommunikationen. Först då blir det tydligt ifall barnen känt att pedagogen uppmärksammat dem och även uppfatta barnens avsikter (s.25).

I en av intervjuerna framkom det att, som pedagog är det viktigt att göra barnens tillvaro i verksamheten till något positivt, genom att skapa situationer där barnen känner sig lyckade snarare än misslyckade. För att barnen ska få möjlighet att känna sig värdefulla och få en god självkänsla, är det viktigt hur man som pedagog arbetar för att få fram det på bästa sätt. Å ena sidan fokuserar Lutz (2013) på diskussionen kring resurser, ifall resurser används i ett stadie innan de faktiskt

behövs eller ifall resurserna används efter det att en svårighet uppstått. Ur synsättet med inkludering, ligger fokuset att resurserna ska användas i stadiet innan de behövs och de ska fungera för hela barngruppen. Genom att använda resurser för att gynna hela barngruppen kan verksamheten utvecklas till det bättre. Att använda en specialpedagog för hela barngruppen, innebär att det inte blir utelämnande för något barn att specialpedagogen är till för just det barnet men också för att inte riskera att placera barn i något fack (s.45). Men å andra sidan poängterar Jakobsson och Nilsson (2011) att arbeta gemensamt med hela gruppen utifrån samma arbetssätt kan bli problematiskt. Barn som är i behov av stöd ska kunna få det under dagen. Problematiken ligger i att under de lärarstyrda aktiviteterna finns kanske behovet att barn i behov av stöd behöver ha en extra vuxen nära intill sig. Hinner inte barnet med en uppgift under en aktivitet, får barnet avsluta mitt i uppgiften. Är det barnet den enda som inte hunnit klart, blir det i sin tur utpekande.

Som tidigare nämnts i resultatredovisningen, var det förskollärare Jonas som poängterade i sin intervju, att tillsammans med en specialpedagog arbetade han långsiktigt med hela barngruppen samt att han fick stöd i hur han ska arbeta. Vi är eniga med Jonas om att det är viktigt att arbeta under en längre period, genom att arbeta under en längre period med ett visst arbetssätt kan det ge ett bättre lärande. Samt även en möjlighet att sträva mer effektivt efter alla mål som råder inom verksamheten. Björck-Åkesson (2014) lyfter fram det faktum att en verksamhet ofta skiljer sig beroende på barngruppen. Pedagogerna måste anpassa förskolans miljö och sitt arbetssätt utefter vilka behov barngruppen har. Varje barn ska få möjlighet till ett lärande och få bli sedda av pedagogerna, det utifrån sina egna erfarenheter och behov (s.27). Ett relationellt perspektiv utifrån ett pedagogisk sammanhang, tenderar att få syn hur pedagoger förhåller sig till verksamheten och beroende på synsätt, kan påverka verksamheten på diverse sätt. Genom att utgå från ett relationellt perspektiv kan det bli synligt hur pedagogen arbetar utifrån alla barns enskilda behov. Ifall pedagogen genom sitt förhållningssätt gör det möjligt för samtliga barn att delta i verksamheten. Genom att pedagoger aktivt väljer att anpassa undervisningen utefter den rådande situationen som sker, så kan också nya förmågor hos barnen uppstå (Wright, 2009, s.37-38).

7.2.3 Specialpedagogiska resurser

När det gäller ämnet specialpedagogiska resurser, är det å ena sidan enligt Haug (1998) främst frågan om pengar som är i fokus. Likaväl skulle diskussionen kring resurser kunna handla om vad resurser egentligen är, så som kunskap hos pedagoger, pedagogiskt material och barns erfarenheter (s.49). Genom en av intervjuerna som genomfördes, framkom det hos en förskollärare att deras barngrupp inte hade barn i behov av stöd. Senare framkom det dock att det även handlade om pengar och det faktum att specialpedagog inte var lätt att få till verksamheten, hon menade på att det är först när barnen kom upp i skolan som resurser kopplas in. Ibland försent. Å andra sidan finns det olika förutfattade meningar om hur en specialpedagog arbetar samt att i slutändan får specialpedagogerna arbeta som speciallärare, när de egentligen är till för att reflektera över lärmiljöer och vad som kan göras annorlunda. I dialog med pedagoger ska de komma fram till ett arbetssätt som fungerar i klassrummet. När specialpedagoger har en dialog med sin chef så är de på samma bana kring hur arbetet ska utföras, men när det väl gäller så blir det inte alltid på det viset. I Finland ligger specialpedagogers fokus på individen och att lösa problem, medan i Sverige arbetas det mer med gruppen än med individen och det görs i samarbete med andra specialpedagoger. Samtidigt ska de kunna hantera flera olika arbetssätt och kunna växla mellan dessa. De ska i samråd med pedagoger bygga upp en fungerande miljö, de ska arbeta tillsammans med individen samtidigt som de arbetar med hela barngruppen (Ahlefeld-Nisser, 2013, s.249). Den pedagogiska verksamheten påverkas av de olika nivåerna som skolan innefattar, så som själva verksamheten, kommunen eller det administrativa. Det finns olika faktorer som påverkar huruvida verksamheten

utformas, en sådan faktor är pengar. Till viss del kan det relationella synsättet ge en bild av att det enbart är verksamheten som bör förändras, ifall en svårighet uppstår. Det som glöms bort är det faktum att faktorer som ekonomin är en stor del av hur verksamheten kommer att se ut och planeras. Genom att se till de olika nivåerna kan en bredare uppfattning fås om förskolan och skolan, ser man till de olika nivåerna kan också miljön och arbetssättet byggas upp utefter samtliga nivåer (Lutz, 2013, s.82). Att ha tillgång till en specialpedagog beskrevs av förskollärarna i studien som positivt och givande. Det benämndes även positivt att specialpedagogen var snabb med sin respons, möjlighet till stöttning och material fanns. På de förskolor där samarbetet är aktivt med en specialpedagog, beskrevs det som väldigt positivt att specialpedagogen var med i klassrummet och hjälpte till att utforma miljön. I läroplanen för förskoleklassen står det att *”En likvärdig utbildning innebär inte att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov”* (Skolverket, 2017b, s. 8).

7.3 Slutsats och fortsatt forskning

Förslag på fortsatt forskning inom specialpedagogik är, hur förskollärares kompetens kring arbetet med barn i behov av stöd ser ut. I studien som genomförts framkom det att förskollärarna ansåg att det är brist på kunskap och uppdatering av specialpedagogik. Förskollärarna ville få fortbildning inom sin yrkesroll. Alltså vore en studie kring vilken möjlighet till utveckling förskollärare får efter avslutad utbildning, nödvändig. Resultatet av studien är en ytterligare bekräftelse på att ett förbättringsarbete på olika nivåer som råder inom förskolan behövs. Genom att ge samtliga yrkeskategorier, inklusive förskolechefer möjlighet till en bredare kunskapsbas via kontinuerlig fortbildning, kan synsättet förhoppningsvis vidgas i relation till barn i behov av stöd. Då kan uppfattningen av att;

*Här finns det inte några barn i behov av stöd
förändras till att;*

Jag tycker man har barn som har behov av stöd varje år

8 Referenslista

- Ahlberg, A. (2013) *Specialpedagogik i ideologi, teori och praktik - Att bygga broar*. Stockholm: Liber
- Alvehus, J. (2013). *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. Stockholm: Liber
- Asp-Onsjö, L. (2014). Specialpedagogik i en skola för alla-att arbeta med elever. I U. Lundgren, R. Säljö, & C. Liberg (Red), *Lärande, skola, bildning. Grundbok för lärare*. (s.379-392). Stockholm: Natur & Kultur
- Berhanu, G. & Gustafsson, B. (2009) Delaktighet och jämnlighet för elever med funktionshinder (s. 81-103). I U. Ahlberg, A. (Red), *Specialpedagogisk forskning - en mångfasetterad utmaning*. Lund: Studentlitteratur
- Bjereld, U., Demker, M., & Hinnfors, J. (2009) *Varför vetenskap?* Lund: Studentlitteratur.
- Bjørndal, C. (2005). *Det värderande ögat: observation, utvärdering och utveckling i undervisning och handledning*. Stockholm: Liber
- Denscombe, M. (2016) *Forskningshandboken - för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur
- Dolk, K. (2013). *Bångstyriga barn: Makt, normer och delaktighet i förskolan*. Diss. Stockholm.
- Engdahl, I., & Ärlemalm-Hagsér E. (2015). *Att bli förskollärare. Mångfacetterad komplexitet*. Stockholm: Liber
- Eriksson, A (2014) Barns delaktighet i förskolan. I U. Sandberg, A. (Red.). *Med sikte på förskolan - barn i behov av stöd*. (s.215-230). Lund: Studentlitteratur
- Eriksson-Zätterqvist, U & Ahrne, G. (2015) Intervjuer. I U. Ahrne, G., & Svensson, P. (Red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. (s.34-54). Stockholm: Liber
- Eriksson-Zätterqvist, U & Ahrne, G. (2015) Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I U. Ahrne, G., & Svensson, P. (Red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. (s.17-31). Stockholm: Liber
- Haug, P. (1998). *Pedagogiskt dilemma: specialundervisning*. Stockholm: Statens skolverk.
- Jakobsson, I-L. & Nilsson, I. (2011). *Specialpedagogik och funktionshinder*. Stockholm: Natur & Kultur
- Johansson, E. (2016) *Möten för lärande, pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. Stockholm: Skolverket
- Kinge, E. (2015). *Empati - Närvaro eller metod?* Lund: Studentlitteratur.

- Kinge, E. (2000) *Empati hos vuxna som möter barn med särskilda behov*. Lund: Studentlitteratur
- Krag Jacobsen, J. (1993) *Intervju - Konsten att lyssna och fråga*. Lund: Studentlitteratur
- Kvale, S. (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Studentlitteratur
- Larsson, L (2010) Intervjuer. I U. Ekström, M., & Larsson, L. (Red.). *Metoder i kommunikationsvetenskap*. (s.53-86). Lund: Studentlitteratur
- Lutz, K. (2013) *Specialpedagogiska aspekter på förskola och skola*. Stockholm: Liber.
- Löfgren, H. (2014) Lärarberättelser från förskolan. I U. Löfdahl, A., Hjalmarsson, M., & Franzén, K. (Red.). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. (s.144-156) Stockholm: Liber.
- Moberg, U (2010) Analys av samtal. I U. Ekström, M., & Larsson, L. (Red.). *Metoder i kommunikationsvetenskap*. (s.193-214). Lund: Studentlitteratur
- Morse, J. M., Barrett, M., Mayan, M., Olson, K., & Spiers, J. (2002). Verification strategies for establishing reliability and validity in qualitative research. *International journal of qualitative methods*, 1(2), 13-22.
- Nordevall, E, Möllås, G & Ahlberg, A. (2009) Läraren som mentor i en skola för alla. I U. Ahlberg, A. (Red.). *Specialpedagogisk forskning- en mångfasetterad utmaning*. (s.167-184). Lund: Studentlitteratur
- Palla, L. (2011) *Med blicken på barnet*. Malmö: Holmbergs. ISBN 978-91-86295-14-1
- Pramling- Samuelsson, I. & Sheridan, S. (2006) *Lärandets grogrund*. Studentlitteratur
- Pramling- Samuelsson, I. & Sheridan, S. (2016) *Barns lärande- fokus i kvalitetsarbetet*. Stockholm: Liber
- Sandberg, A. (2014). *Med sikte på förskolan - barn i behov av stöd*. Lund: Studentlitteratur.
- Sandberg, A., Lillvist, A., Eriksson, L., Björck-Akesson, E., & Granlund, M. (2010). "Special support" in preschools in Sweden: Preschool staff's definition of the construct. *International Journal of Disability, Development and Education*, 57(1), 43-57. Retrieved from <https://search-proquest-com.ezproxy.ub.gu.se/docview/61799197?accountid=11162>
- Skolverket. (2016a). *Läroplan för förskolan*. Lpfö98. Reviderad 2016. Stockholm: skolverket.se
- Skolverket. (2017b). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Reviderad 2017. Stockholm: Skolverket. www.skolverket.se
- Simeonsdotter -Svensson, A. (2009) Lärande i förskoleklassens samling. I U. Ahlberg, A. (Red.). *Specialpedagogisk forskning- en mångfasetterad utmaning*. (s.191-212). Lund: Studentlitteratur
- Sommer, D. (2009) *Barndomspsykologi- utveckling i en förändrad värld*. Stockholm: Liber

Svensson, P. & Ahrne, G. (2015) Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I U. Ahrne, G., & Svensson, P. (Red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. (s.17-31). Stockholm: Liber

Von Ahlefeld Nisser, D. (2014) *Specialpedagogers och speciallärares olika roller och uppdrag – skilda föreställningar möts och möter en pedagogisk praktik*. *Nordic Studies in Education*, 34(4): 246-264. <http://du.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A723034&dswid=-456>

von Wright, M. (2009). *Initiativ och följsamhet i klassrummet : En studie i de pedagogiska villkoren för elevers inflytande, delaktighet och välbefinnande* (Rapporter från Pedagogiska institutionen, Örebro universitet). Örebro: Örebro universitet. Hämtad från <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:oru:diva-8983>

9 Bilagor

Bilaga 1

Informationsbrev till intervjudeltagarna

Hej!

Vi är två studenter vid namn Camilla Alfredsson och Rebecca Andersson som läser till förskollärare. Vi har nu påbörjat skrivandet av vår examensarbete, där vi valt att inrikta oss på specialpedagogik och hur förskollärares erfarenhet ser ut kring det ämnet. Vi är väldigt tacksamma över att du vill delta i intervjun och dela med dig av dina erfarenheter och åsikter. Vi kommer att spela in intervjun med hjälp av ljudupptagning, det du säger under intervjun kommer att transkriberas och bli anonymt. Vilket betyder att ingen kommer kunna urskilja vilken skola du jobbar på, vilken stadsdel eller vad du heter. All information kommer endast att användas till vår uppsats. Det är lite svårt att beräkna hur lång tid intervjun kommer ta men vi är tacksamma om du kan avsätta en timma. Om det uppstår några frågor efter att intervjun är gjord, så är du välkommen att höra av dig till någon av oss.

Jag har tagit del av informationen och ger mitt samtycke till att delta i intervjun. Jag är förstörd med att den information jag ger under intervjun kommer att anonymiseras och min identitet kommer inte att avslöjas. Studenterna får använda den information jag delar med mig av i sin studie.

Förskollärares underskrift _____

Vi kommer härmed att inte föra vidare någon information utanför vår studie och att alla namn, platser och personer blir anonymiserade.

Studenternas underskrift _____

Mail: xxxx / xxxx

Väl mött

Rebecca & Camilla

Bilaga 2

Informationsbrev till chef

Hej!

Vi är två studenter vid namn Camilla Alfredsson och Rebecca Andersson, som läser till förskollärare. Vi har påbörjat vår examensarbete där vårt fokus kommer vara kring ämnet specialpedagogik. Tanken är att vi ska hålla i två intervjuer i verksamheten på din förskola/skola, självklart med samtycke från förskollärarna som deltar i intervjuerna. Alla intervjuer kommer vara anonyma och det kommer användas fiktiva namn. Förskolans/skolans namn kommer inte nämnas i vårt arbete. Vi kommer att transkribera det material vi får in för att sedan använda det som empiriskt underlag i uppsatsen. Vi känner att det var av vikt att informera dig som chef, att intervjuerna kommer ske och vad som sker med materialet.

Förskolechefens underskrift _____

Med vänliga hälsningar

Rebecca & Camilla

Bilaga 3

Intervjufrågor

Hur länge har du arbetat som förskollärare?

Hur länge har du arbetat på den här förskolan?

-Kan du berätta lite om hur er barngrupp ser ut, med antal barn, ålder på barnen och antal pedagoger.

Hur ser miljön ut på förskolan? Upplever du att det finns möjlighet för alla barn att delta oförhindrat i samtliga aktiviteter?

Om ja- i sådana fall på vilket sätt?

Om nej- varför inte?

Vad innebär begreppet ”delaktighet” för dig

-Upplever du att alla barn får möjlighet till delaktighet i verksamheten på lika förutsättningar?

Vad är specialpedagogik för dig?

- Vad är dina erfarenheter av specialpedagogik?

-Vad är dina erfarenheter av att arbeta med barn i behov av stöd?

- Vilka pedagogiska egenskaper upplever du är viktigast i arbetet med barn i behov av stöd?

Finns det något samarbete med specialpedagog?

- Hur upplever du i sådan fall det här samarbetet?

-Är det något du saknar i verksamheten i relation till specialpedagogik?

Skulle du vilja tillägga något?

Tack för att du deltagit i intervjun, nu kommer materialet transkriberas och göras anonymt. Därefter kommer vi analysera och diskutera vilket resultat vi fått fram.